

Nekrológ

Doc. PhDr. Ján A. Pichňa, CSc. * 25. 2. 1929 – † 5. 6. 2018

Ján Pichňa bol sociológom, ktorý zanechal významné autorské dedičstvo, docenené aj v zahraničí. Je autorom 12 monografií, z ktorých *Sociológia práce* bola preložená do bulharčiny (Sofia 1980), jeho poznatky boli využité vo viacerých heslách vo *Velkom sociologickom slovníku*, kde bol ocenený aj jeho prínos pre slovenskú sociológiu (Praha 1996), jeho knihy sú už dávno evidované v The Library of Congress USA, a okrem zahraničných citácií sa mu dostalo cti v podobe zahraničných ponúk na prednášanie (West Virginia University v USA, 1987), vedenie mladých vedcov (z NDR a Filipín, obe 1985) či

výkon funkcie experta v medzinárodnom výskumnom tíme *Riešenie sociologických problémov vzniku a zavádzania technických inovácií* (Moskva – Sofia, 1988), na prijatie ktorých – s výnimkou asistenta z NDR – nedostal potrebný súhlas vtedajších domácich autorít.

Ján Pichňa študoval v období, keď na Slovensku nejestvovala inštitucionálna možnosť štúdia sociológie. Preto sa rozhodol pre odbor filozofia-história na FF UK v Bratislave, kde spromoval v roku 1955, a v oblasti sociológie sa vzdelával súkromne. Na možnosť pracovať ako sociológ si musel počkať viac ako desaťročie. Jeho prvým sociologickým pracoviskom bol Ústav práce Slovenskej akadémie vied (neskôr Československý výskumný ústav práce). Väčšinu života prežil ako vysokoškolský pedagóg na Katedre sociológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (1968 – 1994) a neskôr na Katedre sociológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave (1995 – 2003). Okrem toho pôsobil v iných inštitúciách ako externý prednášateľ, či člen rôznych vedeckých a poradných rád, komisií a spoločností (vrátane medzinárodných). Medzi jeho odborné domény patrila sociológia práce, sociológia podniku, sociotechnika a neskôr personalistika, v ktorej si našlo aj v turbulentne sa formujúcich trhových podmienkach po roku 1989 pracovné uplatnenie mnoho z jeho neskorších absolventov sociológie.

Ján Pichňa mal sociológiu úprimne rád a veril v jej vedecký potenciál. Zároveň bol náročným vedcom, ktorý vytrvalo nabádal k slobodnému a kritickému mysleniu, pričom dôsledne odlišoval „fakty“ od „výmyslov“ a „spoločenskú realitu“ od jej „jednotlivých a možno len náhodných prejavov“. To z neho robilo prísneho učiteľa a nepríjemného kritika. Často sa pohyboval

v nesociologickom vedeckom prostredí, v ktorom sa stretával s kritikou sociológie a citlivo vnímal jej reálne nedostatky. Poukazoval hlavne na dva problémy, ktoré sú podľa neho kľúčové pre ďalšiu existenciu sociológie ako vedy.

Prvým problémom je to, že sociológia podľa neho doteraz nemá dostatočne teoreticko-empiricky vymedzený svoj predmet skúmania. V sociologických prácach – a to v medzinárodnom rozmere – často odhaľoval nepochopenie skutočnej povahy spoločenskej reality a tiež jej rozmanité a výrazné redukovanie. Tento problém považoval za jadro neúspechov sociológie a aj jej vlastného oslabovania sa voči iným vedným disciplinám. Poukazoval napríklad na to, že sociológovia často vo svojich odborných prácach odbiehajú na predmetové polia iných disciplín, napríklad psychológie, ekonómie, demografie, štatistiky, politológie, či dokonca len politizovania alebo filozofovania. Zdôrazňoval, že na poli týchto disciplín nezriedka – a celkom pochopiteľne – pôsobia ako amatéri. Tento jeho svojou povahou radikálny a nevyhnutne aj kritický postoj, akokoľvek priaznivo sa ho snažil formulovať, ho viedol do situácie nepochopenia mnohými kolegami a následne aj do odbornej izolácie. Riešenie problému naznačil v úvode do svojej *Sociológie podniku* a komplexne ho rozpracoval vo svojej poslednej a nepublikovanej knihe *Spoločnosť v duchovno-spoločenskej realite*.

Druhý problém úzko súvisí s prvým a Ján Pichňa ho taktiež považoval za kľúčový preto, aby sociológia získala všeobecné spoločenské – nielen vedecké – uznanie. Je ním potreba rozvinúť semi-sociologickú disciplínu, ktorá sa bude špecializovať na spracovanie sociologických zistení do spoločenských inovácií a ich implementáciu do spoločenskej praxe. Koncept tejto hraničnej vednej disciplíny sám rozpracoval a nazval ju *sociotechnika*, pričom úzkostlivo zdôrazňoval jej odlišnosť od sociálneho inžinierstva, ktoré nesie v medzinárodnej terminológii tiež niekedy názov sociotechnika. Veril v potenciál sociológie slúžiť na zlepšovanie ľudského života tak, ako sa to darí iným, napríklad prírodným a technickým vedám. Príčinu jej zaostávania v tejto oblasti videl nielen v tom, že zistenia sociológie sú často nepresné a platia dočasne (viď prvý problém), a preto je spravidla neúspešná v predvídaní spoločenských trendov, ale aj v tom, že svoje poznatky nepretavuje do konkrétnych zrozumiteľných a realizovateľných spoločenských návrhov / projektov, čo malo byť úlohou sociotechniky.

S odchodom docenta Pichňu slovenská sociológia stratila dôslednú a podnetnú vedeckú osobnosť. Veríme však, že jeho práca a jeho odborný odkaz ho prežije.

Mária Suríková
Sociologický ústav SAV, Bratislava